

Живојин ПАВЛОВИЋ

СИОКОВО

Пењући се у газ, мислио је да је никада више неће видети: њена појава, као и први пут, на Тимоку, готово да је више била привид но стварност. Први тренуци вожње то су и потврдили: из мрака, млатарајући рукама испред ветробрана, у светлосни млаз аутомобилских фарова улетала је њена крхка силуета попут лептирице.

Препаднут, возач притиште кочницу и газ се занесе тоциљајући се по шљунку.

Директор рудника Младен Сибиновић отвори врата и викну:

»Соња! Јеси ли полудела?!«

»Куда идете?« упитала је уместо да одговори.

Притрчавши, завирила је у задњи део возила; у њеном шупљем погледу Ненад не примети ни најмањи знак да га је препознала.

»У Сиоково«, рече возач.

»Шта радиш у мраку?« упита је Сибиновић. »Што се ниси вратила у Врановац? Смучаш се овуда као глува кучка!«

Његов љутит глас поседовао је глумљену брижност, али и прикривени гнев који не потиче само од бриге пријатеља за углед жене с којом га пријатељство везује, већ и од мушке зависти што други, који нису спутани пријатељским обавезама, могу с њом чинити оно на шта се пријатељ усудити не сме.

»Хоћеш ли ме пребацити на Голеш?« Као и мало пре, она је питањем избегла одговор.

»Шта ћеш тамо?« упита инг Сибиновић и пусти је да седне крај Ненада.

»Тражим Блашковог сина«, рече она не обраћајући пажњу на сапутника.

»Ово је друг Игић, новинар!« представи га Сибиновић осврнувши се с предњег седишта. »Друг је из Радио Београда и...«

»Ненад... Ненад Игић«, превали он преко усана и стиште докторкину узану шаку покушавајући да јој у ретким одсјајима уличног светла улови поглед.

Али, она га није гледала.

Седела је у углу зурећи кроз прозор у црне обресе шума и брда. Испод белог санитарског мантила ноге су јој биле прекрштене, руке положене у крило. Налазили су се свако у свом углу, подрхтавајући на тврдим седиштима; клатили су се и заносили на савијуцима домбатовог

пута — она одсутна, устремљена ко зна куд; он шћућурен, неспокојан, уплашен — препаднут пулсирањем њене привлачности што се ширила као задах дивљачи, зрачећи јаром попут жара чију је врелину осећао све време заошијаног, трештавог, готово обезнајујућег путовања кроз све више и све суровије пределе Сејменског дола. На основу претходног свог боравка покушао је да их се сети; да у густој ноћи препозна долине, висове, брвна преко потока; манастирско кубе; низове младих ораха крај пута. Али он — онеспокојаван ударима магнетних таласа из супротног угла, титрајима женског тела које је мировало а било мамом неодољиве женскости; које се није померало, одсутно као и мисли и сећања исте те жене, а, опет, запет, запет попут опруге и спремно за смртоносни скок на жртву — није био у стању да иједну од јарких слика препозна у тамном бескрају кроз који је газ бректао и поскакивао, и тај лов на успомене — безуспешан колико и снатрење о заводљивом опоју што се скрива у телу Соње Спалајковић, која је ту, надомак његове погибљене радозналости, али истовремено до те мере далеко, да не беше сигуран у њено постојање — траје, чини му се: сатима, све док се нису зауставили сред Сиокова, крај чесме са седам лула, да би он сишао пред задружним домом чије су се жмираве светиљке назирале кроз багремово лишће, а остали наставили пут.

»Ћенђеши је у биоскопској сали — вежба фолклор«, рече директор рудника Сибиновић; промумла »Лаку ноћ« кроз распомамљени псећи лавез и пружи му руку. »А ви о нама напишите коју лепу реч.«

Ненад се поздрави са свима осим са лекарком, јер она није ни приметила да је вожња прекинута, и да њен сапутник, којег једва да је била свесна, напушта возило; само ју је још једном одмерио: њен фино срезани профил, дуги врат застрвен слапом црне косе, сићушне, једва уочљиве груди испод санитетског мантила и шиљата, мрка колена, која он, у својој машти, за делић секунде, види растављена. И тај замишљени приказ: растављена колена и размакнуте црнопуге бутине над чијим се ставама коврча троугли длакави честар (ка чијем се средишту у машти свим својим бићем устремљује као неизбежној погibeљи) — остаје да титра пред очима и у задружном дому, у чију се рушевну утробу завлачи с оклевањем, засипан цангрљањем влашког кола по жицама раштимоване гитаре, и бесним, потмулим, упорним поцупкивањем многих ногу по раскованом поду, надјачаним оштрим узвицима: »Брже, брже!« и: »Ситније и хитрије! Та-ко! Тако!«

То је узвикивао Ћенђаши. Препознавши му глас, убрзано је хитао кроз неосветљени ходник са чијих се ољуштених зидова ширио мирис мишћег измета. Утонувши у светлосни правоугаоник, застао је крај довртакa, загледан у дно голе просторије, и прво што је угледао било је поцепано биоскопско платно у прочељу позорнице. Гомила клупа лежала је разбацана по сали; сала је била огромна, празна, обасјана двома сијалицама што су, висећи с чађаве таванице, осветљивале петнаестак младића и девојака, окупљених око ветеринара Ћенђешија.

Ветеринар је ударао такт дланом о длан; поцупкујући, сагибао се у пасу, загледан у стопала знојавих играча, а они су, подстицани цангрљањем гитаре, јаросно трупкали по дашчаном поду посутом прашином. Ношени таласавом свирком, стискали су једно другом шаке и преплитали ногама као да ђипају по врелом угљевљу. Ветеринар је тукао длано-

вима такт, грмећи беспоговорним гласом: »Тако, тако, један, два! Један два; један, два!«, улетао у коло, хватао се међу девојке, и сам поцупки вао, већ погрбљен и оронуо од многих година, али упоран, и снажан у тој својој старачкој упорности, снажан до те мере да се подрхтавању његове главе и комичном лелујању седе косе над челом и изнад ушију нико није смејао, већ су га слепо следили, знојави и обневидели од једноличног исцрпљујућег скакутања. И ношени тим ситним дрмусањем, вртели су се у круг, увијали се слева удесно и здесна улево, напред, натраг; забацивали су главе, бацакали се ногама — играјући, нису Ненада ни приметили. А они, који су га можда и видели, нису на незнанца обраћали пажњу. Ван заноса, изван заједничке њихове опијености, он за њих није постојао.

Први га је опазио Аљоша Јотић.

Чучао је на позорници, на дугачкој клупи без наслона, под биоскопским платном, и на гитари, положеној у крило, брзим поигравањем дугачких прстију, пребирао по жицама. Угледавши Ненада, он је нагло одложио инструмент; осмехнувши се од ува до ува, чиме је туробни и одсутни израз кошчатог свог лица преобразио у нескривену радост што се човек, који му је драг, наједном обрео пред њим, скочио је с позорнице међу сеоске момке, а они, лишени музичке пратње, заједно са Станком Ђењешијем напречац престали да поцупкују.

»Кога видим!« рече Аљоша пружајући руку. »Откуд ти поново у Сејменском долу?«

»Из Београда«, осмехну се Ненад. »Трбухом за крухом. У ствари, стижем из Врбоваче; довезао ме је директор рудника.«

»Хоћемо ли наставити?« огласи се ветеринар.

»Дошао ми је пријатељ«, договори Аљоша, и, загрљивши Ненада, изведе га кроз пусти ходник у ноћ. Нехај с којим је одговорио — нехај или тренутна обест — подсетише на Благоја Јотића.

»Од твог оца нисам успео ништа да сазнам, осим...« рече Ненад силазећи низ неосветљене степенице. Било је мрачно, није знао куд иде. Крај њега су трчали момци и девојке ишчежавајући међу дудовима.

»Осим што те је засипао својим успоменама«, допуни га Аљоша.

Иза њихових леђа неко је у задружном дому погасио светла. Ослепљен тмином, Ненад се препусти Аљоши. Опрезан, вукао је ноге као слепац, корачајући несигурно. Са свих страна сустизали су га оштри звуци: мукање крава, псећи лавез, пљусак воде из лула на чесми испод цркве. С Голеша је хујао свежи ветар; изгледало је да црно пространство дише.

»У руднику је избио пожар«, рече Ненад.

»Чули смо«, одговори Аљоша.

»Довезао сам се са докторком Спалајковић.«

»Где је?« живну Аљоша и погледа га.

»Продужила је са Сибиновићем на Голеш. Тебе тражи...«

Аљоша не рече ништа. Путали су и главињали као кроз чађ. Успињали су се преко невидљивог насипа, затим прешли пут, обрввши се испод узане, високе куће од ћерпича. Налазила се наспрам цркве — непомичне сабласти, звоником пободене у тмину. Над улазом висила је нечитка фирма, испод фирме горела је сијалица; врата су била отворена. Ненад виде два-три незастрта стола и шанк у углу — сети се Блашкових

прича: суморног јесењег дана хиљаду деветсто четрдесет друге године, цркве, црквене порте и задружне продавнице са чијих је басамака легендарни Вук Бабић позвао Благоја Јотића да крене с партизанима.

»Са овог се места Вук Бабић обратио твоме оцу да дође у одред?« упита пењући се.

»Не«, рече Аљоша. »То се догодило у Зјапини.«

»А, да«, сагласи се Ненад постиђено.

У кафани није било никог. Аљоша кафеџији пружи гитару. Поручивши два пива, затражи ловачки карабин.

»Не, не бих пиво«, рече Ненад. »Не бих ништа. Данас пре подне у Врановцу сам посетио затвор — морао сам да се са управником наливам вињацима.«

»Шта си тамо тражио?« упита Аљоша.

»Рубрику«, рече Ненад. »Хоћу да пишем о оним разбојницима што су опљачкали врановачку ЈИК банку — причао сам ти о томе.«

Спор као пуж, кафеџија донесе пиво, ловачки карабин и реденик са меџима.

»Идеш у лов?« упита Ненад.

»Да«, рече Аљоша и отпи пола флаше. »Ноћас ћу на дивљег вепра.«

»Знаш, кад сам тамо обилазио тамнице за политичке — сетио сам те се«, рече Ненад.

Аљоша се осмехну и спусти поглед. Истовремено, опаса реденик, репетира пушку. Подигавши је према сијалици, гвирну у цев.

»Ја сам с тим рашчистио«, рече нагло.

»Са чиме?« Ненад трепну сненим оком не разумевајући га.

»Са — јуном...«, рече Аљоша.

Ненад ућута. Затим промрмља:

»Не разумем...«

»Ни ја штошта нисам разумевао. Али, откако сам овде, у дивљини, наједном ми је све постало јасно: ми смо ти, буразеру, прдели у њихову тикву!«

»Шта је, по теби, требало радити?«

Уместо одговора, Аљоша убаци шаржер у карабин, репетира га жестоким кретњама и намигну.

Ветеринар се успе уморним кораком и сручи за њихов сто.

»Кво би, ти, Станчуле?« упита га кафеџија налакћен на шанк. »Ракијче? Винце? Чокањче од ону домаћу?«

»Нећу ништа«, рече ветеринар; огромном тврдом шаком пређе преко испијених образа. Иза његових леђа, кроз отворена врата, напољу се клобучала ноћ. На тој црној плохи, Ђенђешијево се лице беласало као труд на струлелом пању — спужвасто, испијено, жилаво. »Секираш ме, Аљоша«, уздахну. »Прекинуо си у по такта. Сви ме изневеравају. Некада се за издају стрељало — данас је то обична појава. Ако ме је ћосави Бора израдио — одјурио је у Прлиту да свира на свадби — што си се ти нудио да ми помогнеш, кад те мрзи?«

»Не мрзи ме«, прекиде га Аљоша.

»Не мрзи те, али — немаш стрпљења. А ми прекосутра идемо у Зајечар, на такмичење.«

»Нисам ни нестрљив«, рече Аљоша суздржаном напетости. »Дошао ми је пријатељ. Ви се познајете?«

Ђенђеши тек гад погледа Ненада.

»Не«, рече мрзовољно.

»Био сам ја овде пре годину дана«, рече Ненад. »Крчили сте школу и ветеринарску станицу...«

Ђенђеши га је гледао ишчекујућим погледом као да се нада нечем значајном: лично је на човека који ће дочекати оно чему се нада. Његове очи, оперважене подочњацима, нису се помериле ни кад се Ненад машио за џеп своје блузе.

»Дошао сам да вам вратим фотографију«, рече.

Он извади снимак двеју учитељица и тројице партизанских ратника испред сиоковачке школе.

»Преснимио сам је«, додаде с брзоплетом, али незлобивом разметливошћу. »И увеличао.«

Ђенђеши узне узео снимак величине дописне карте; погледа га; поглед подиже ка Ненаду, али не рече ништа. Његово лице и даље је било бело, клонуло и безизражајно.

»Заборави' да ти кажем, Станчуле«, огласио се кафеџија гласом чија се спорост поистовећивала с коњским стрпљењем, »заборави' да ти речем: чека те Пенкина унука, ене је испред станицу — боли је зуб.«

»Добро ми то ниси рекао прекосутра«, промрмља Ђенђеши. Стрпавши фотографију у задњи џеп, он склизну низ степенице батрајући разглављеним корацима.

»Шта ћу сад?« рече Ненад уплахиреним гласом и скочи. »Па ја сам дошао у Сиоково, да се код њега распитам...«

»Распитаћеш се; не брини«, рече Аљоша и докрајчи пиво. »Наћићемо ми њега.«

Одломак из романа